

Stratejik Rapor No: 69

TÜRKİYE İÇİN YENİ BİR SEÇİM SİSTEMİ ÖNERİSİ; “İki Turlu, İki Listeli Seçim Sistemi”

Hazırlayan: Kübra TOKSARI (Hukukçu)

e-mail: ktoksari83@gmail.com

Tel: 0506 254 97 60

TÜRKİYE İÇİN YENİ BİR SEÇİM SİSTEMİ ÖNERİSİ; “İKİ TURLU, İKİ LİSTELİ SEÇİM SİSTEMİ”

1982 Anayasası'nın defalarca değişikliğe uğramasına rağmen iskeletinin değiştirilememesi nedeniyle Türkiye'nin yeni bir anayasaya gereksinimi olduğu konusunda kamuoyunda genel bir konsensüs bulunmaktadır. Nitekim anayasalara ruhunu verenin hükûmet sistemleri olduğu hususu göz önüne alındığında Türkiye'nin tercih edeceği hükûmet sisteminin kuvvetler ayıllığına dayalı olması, daha açık bir ifade ile yasama, yürütme veya yargı erklerinin tek bir elde toplanmaması gerektiği konusunda da toplumda tam bir mutabakat vardır. Bununla birlikte tüm fırtına yeni anayasanın tercih edeceği hükûmet sisteminde kuvvetler ayrılığının sertlik derecesinin ne kadar olacağı noktasında kopmaktadır. Daha açık bir ifade ile yeni anayasada kuvvetlerin yumuşak ayrılığına dayalı parlamenter sistemin mi yoksa kuvvetlerin sert ayrılığına dayalı başkanlık sisteminin mi veyahut parlamenter sistem ve başkanlık sisteminin bazı özelliklerini taşısa da aslında pek de özgün bir model olmayan yarı başkanlık sisteminin mi tercih edileceği meselesidir. Tüm tartışma hangi hükûmet sisteminin tercih edilmesi gerektiği etrafında dönse de asıl önemli olan ve ne yazık ki gözden kaçırılan husus hangi seçim sisteminin tercih edilmesi gerektiği konusudur. Çünkü hükûmet sistemlerinin başarılı olmasında anahtar rolü şüphesiz ki seçim sistemleri oynamaktadır. Örneğin parlamenter sistemin en çok tenkit edilen yönü istikrarsız ve zayıf hükûmetlere izin vermesidir. Tek partili bir hükûmetin çıkmasını şansa bırakmayacak şekilde kaliteli bir seçim sistemi ile desteklenmediği sürece çok partili siyaset düzeninin egemen olduğu bir parlamenter sistemde ülkenin istikrarlı bir şekilde yoluna devam edip etmeyeceği seçim sonrasında oluşacak parlamento aritmetiğine göre değişmektedir. Çünkü parlamenter sistem, başkanlık sisteminin aksine parçalı bir hükûmete izin vermekte, daha doğrusu müsamaha göstermektedir. Nitekim seçimlerde herhangi bir parti tek başına iktidar oluşturacak kadar parlamento üyesi çıkaramamışsa bu durumda ülkenin koalisyon ya da azınlık hükûmeti ile yönetilmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Mesela 1982 Anayasa'nın kabulünden sonra nispi temsil seçim sistemine %10 gibi çok yüksek oranlı bir seçim barajı monte edilmiş olmasına rağmen Türkiye 1991-2002 yılları arasında kısa ömürlü (ortalama ömrü on üç ay olan), zayıf koalisyon ve azınlık hükûmetleri ile yönetilmekten kurtulamamıştır. Geçmiş tecrübeler gösteriyor ki koalisyon ve azınlık hükûmetleri istikrarsızlığın esas, istikrarın istisna haline geldiği hükûmet modellerine çok güzel örnek teşkil etmektedir. Koalisyon ve azınlık hükûmetlerinden bu kadar yaka silkinmesinin nedenlerini sıralayacak olursak; koalisyon ortaklarının aynı zamanda birbirlerine rakip partiler oluşu, seçim öncesinde birbirlerini sert şekilde tenkit etmeleri ortaklıklarını sağlıklı bir şekilde devam ettirmelerine engel teşkil eder. Basit, sıradan, buna karşın bir bütünlük arz etmeyen icraatlar dışında önemli büyük projelerin hayata geçirilebilmesi için koalisyon ortaklarının öncelikle birbirlerini ikna etmeleri gerekir.

Bu durum ise hükûmetin karar alma sürecinin uzamasına, hantal bir görüntü sergilemesine neden olur. Benzer şekilde koalisyon hükûmetleri, çözme iradesi gösteremediği sorunları halının altına süpürme eğilimi gösterir. Güçlü liderlik sergileme olanağından yoksun olan başbakan ülkenin kronikleşmiş sorunlarını çözme noktasında acizlik içine girer. Bunun nedeni koalisyonu oluşturan her siyasi partinin tabanının farklı beklentilerinin ve hassasiyetlerinin olmasıdır. Bu durum ayrıca koalisyon hükûmetlerini yurt içi ve yurt dışı kaynaklı manipülasyonlara açık hale getirir. Bilhassa ülke için kritik öneme sahip konularda (büyük ihale veya dış politika vs.) yerli ve yabancı odaklar, hükûmet içinde kriz çıkartarak kendi lehlerine olacak şekilde siyasete istedikleri şekilde yön verebilme imkanına sahiptirler. Koalisyon hükûmetlerinde gözlemlenen olumsuzluklardan bir diğeri de koalisyon ortaklarının sahip oldukları bakanlıklar kanalıyla kamu yararı ve ekonomik dengeleri gözetmeksizin oy deposu olarak gördükleri seçim çevrelerine yatırım yapma yarışı içine girmeleridir. Genellikle bu popülist yatırımların temelleri atıldıktan sonra tamamlanmadığı görülür. Bunun nedeni koalisyon hükûmetlerinin kısa ömürlü oluşu ve bir sonraki hükûmetin bu yatırımları sahiplenmeyişi olarak gösterilebilir. Elbette bu durum yatırımların atıl hale gelmesine neden olmaktadır. Koalisyon hükûmetlerinin milli serveti fütursuzca tükettiği yetmiyormuş gibi koalisyon hükûmetlerinin varlığı yerli ve yabancı girişimcileri yatırım yapma konusunda isteksizliğe iter. Çünkü koalisyon hükûmetlerinin her an sallantıda olması, önünü göremeyen yatırımcıyı ürkütür. Bu durum uzun vadeli ve büyük sermaye gerektiren yatırımların yapıl(a)mamasına, vergi gelirinin azalmasına, işsizliğin artmasına neden olur. Tüm bu birbirini tetikleyen faktörlerden ötürü koalisyon hükûmetlerinin başarısız olması neredeyse kaçınılmaz bir sondur. Hatta yaşanan tecrübeler gösteriyor ki başarısızlık, koalisyon hükûmetlerinin makûs kaderidir. Bu nedenle koalisyon ortaklarının seçim döneminde birbirlerini günah keçisi ilan ederek başarısızlıklarını örtme eğilimine girdikleri gözlemlenmektedir. Tabii ki bu durum seçmen nezdinde sıkıntılı bir durum oluşturmaktadır. Çünkü seçmen ilk seçimde başarısız olan hükûmet ortağına oy vermeyerek o hükûmet ortağını cezalandırmayı arzu etse de seçim propagandasında koalisyon ortaklarının başarısızlıklarını birbirlerine fatura etmeye çalışmalarından ötürü seçmen başarısızlığın asıl sorumlusunu tespit etmekte güçlük çeker. Ayrıca belirtmek gerekir ki koalisyon hükûmetleri demokrasi standardını da ciddi anlamda düşürmektedir. Çünkü koalisyon hükûmetlerinin ortaklarının kim olacağı seçmen tarafından seçim öncesinde bilinmemekte, hatta kimi zaman seçmen “oy verdiğim partinin koalisyon kuracağı partiyi seçim öncesinde bilseydim oyu başka bir partiye verirdim” diye serzenişte bulunabilmektedir. Koalisyon hükûmetlerinde, dikkat çeken bir diğer husus da koalisyonun küçük ortağının parlamentoda üye sayısı ile ters orantılı bir şekilde hükûmette güç elde etmesidir. Koalisyonun büyük ortağı, küçük partiyi koalisyon hükûmetinde yer almasını sağlamak adına bakanlıkların her bir genel müdürlüğünden ayrı bakanlık oluşturulmasına göz yumabilmektedir. Bu durum koalisyon hükûmetinin daha da hantallaşmasına, kırtasiyeciliğin ve devlet hazinesindeki yükün daha da artmasına neden olmaktadır. Hatta bu küçük ortağın zaman zaman diğer ortakları koalisyona verdiği desteği çekmekle tehdit ettiği de görülür. Tabii ki bu durum azınlığın çoğunluğa tahakküm etmesi sonucunu doğurur ki bu demokrasinin içine sindirebileceği ve katlanabileceği bir durum asla değildir.

TÜRKiYE İÇİN YENİ BİR SEÇİM SİSTEMİ ÖNERİSİ

Başbakanın başında olduğu hükümet ile cumhurbaşkanının başında olduğu bakanlar kurulu olmak üzere iki kanatlı bir yürütme erkine sahip olan yarı başkanlık sisteminde de sistem, parlamento seçimi sonrasında tek partili bir hükümetin çıkmasını riske atmayacak şekilde dizayn edilen kaliteli bir seçim sistemi ile desteklenmediği sürece ülkenin istikrarlı bir şekilde yoluna devam etmesi -parlamerter sistemde olduğu gibi - seçmenin sağduyusuna ve şansa kalmıştır. Üstelik yarı başkanlık sisteminde parlamerter sistemin aksine yürütme erkinin her iki başı da (cumhurbaşkanı ve başbakan) çok güçlüdür. Bu nedenle yarı başkanlık sisteminde cumhurbaşkanı ve başbakanın ayrı siyasi partilerden olması ihtimalinde yürütme erkinin zirvesinde ciddi bir çatışma riski de bulunmaktadır. Buna karşın başkanlık sisteminde yürütme erki sadece başkandan ibarettir. Bunun doğal sonucu olarak yürütme erkinin tek başlı olduğu başkanlık sisteminde koalisyon ve azınlık hükümetlerine de asla yer yoktur. Bununla birlikte başkanın ülkeyi etkin bir şekilde yönetebilmesi için istediği kanunları parlamentodan geçirtebilmesi gerekir. Başkanın partisinin parlamentoda azınlıkta kalması halinde ise -Türkiye gibi uzlaşma kültürünün yeterince gelişmediği, siyasi partilerin disiplinli olduğu ve pragmatist davranmadığı, kutuplaşmanın keskin olduğu ülkelerde- bu durum çok ciddi krizlerin habercisidir. Başkan ve parlamento seçimleri aynı anda yapılırsa dahi Türkiye gibi çok partili siyaset düzenine sahip olan ülkelerde başkanın partisinin parlamentoda salt çoğunluğu yakalayamama riski bulunmaktadır. Başkanlık sisteminin doğum yeri olan Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanan *dar bölge, çoğunluk seçim sistemi*¹ iki partili siyaset düzenini desteklese de bu seçim sistemi tek başına iki partili bir siyaset düzeninin oluşumu için kâfi değildir. Çünkü Amerika Birleşik Devletleri'nde Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Parti, siyasi görüş olarak birbirlerinin neredeyse kopyasıdır. Bu nedenle siyasi iklim yumuşaktır ve her iki partinin kemikleşmiş oy miktarı düşüktür. Başka bir ifadeyle iki parti arasında yüzen oy miktarı oldukça fazladır. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri halkı ve halkın içinden çıkan siyasetçiler pragmatist bir bakış açısına sahiptir. Tüm bu nedenlerden ötürü parlamento (Kongre), başkanın geçirmek istediği kanunlara veya atadığı bürokratların göreve başlamasına körü körüne karşı çıkmamaktadır. Parlamento ikna olmaya açıktır. Başkan, mesaj yoluyla, lobicilik faaliyetleri ile kamuoyu oluşturarak çeşitli kanallardan parlamentoya makul gerekçeler sunarak parlamentoyu ikna edebilmektedir. Parlamentodaki muhalif üyelerin, parti disiplini etkisi altında kalmaksızın bu kadar rahat hareket etmelerinin nedeni ise ön seçimle iş başına gelmeleridir. Yani Amerika Birleşik Devletleri'nde siyasi partiler, başkan adaylarını ve parlamento üyeliklerine gösterecekleri adayları ön seçimle (parti üyelerinin oylarıyla) belirlerler. Tabii ki bu durum Amerika Birleşik Devletleri'ndeki partileri parti disiplininden uzak "gevşek yapıli partiler" haline getirmektedir. Buna karşın Amerika Birleşik Devletleri'nin aksine Türkiye'de siyasi partiler sağ-sol şeklinde ideolojik bakımdan farklılaştıkları gibi etnik ve mezhepsel temelli siyasi partiler de mevcuttur. Bu durum ayrıca Türkiye'deki siyasi partiler arasında ideolojik görüş farklılıklarının keskin olmasına da neden olmaktadır.

¹ *Dar bölge, çoğunluk seçim sistemi*, tüm ülkenin tek bir milletvekili seçilecek şekilde seçim çevrelerine bölündüğünü ve bir adayın milletvekili olarak seçilebilmesi için en yüksek oyu alması yeterli olduğu seçim sistemidir. Başka bir ifade ile tek bir milletvekilinin seçileceği bir seçim çevresinde seçimde en yüksek oyu alan adayın seçimi kazandığı seçim sistemidir. Bu nedenle bu seçim sistemi "tek turlu, dar bölge çoğunluk seçim sistemi" olarak da ifade edilir. Örneğin İngiltere'de ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan parlamento seçimlerinde dar bölge, basit çoğunluk seçim sistemi uygulanmaktadır.

Yani Türkiye'de parlamento üyeleri siyasi parti liderleri ve/veya yönetimleri tarafından değil de ön seçimle belirlense dahi çok partili bir siyaset düzeninin devam edeceğini tahmin etmek zor değildir. Dolayısıyla Türkiye'nin başkanlık sistemine geçiş ile birlikte dar bölge, çoğunluk seçim sistemini benimsemesi halinde Türkiye'de iki partili bir siyaset düzeninin oluşacağını düşünmek hayal kırıklığı ile sonuçlanabilir. Kısacası iki partili siyaset düzeni, başkanlık sisteminin sonucu değil başarısının ön şartıdır. Dolayısıyla Türkiye gibi çok partili bir siyaset düzeninin yerleşmiş olduğu ve yakın zamana kadar bu düzenin değişmesi beklenmeyen ülkelerde başkanlık sisteminden umulan istikrar ortamının sağlanması için başkanlık sisteminin kaliteli bir seçim sistemi ile desteklenmesi zorunludur.

Sonuç olarak Türkiye'nin önümüzdeki dönemde gündeme gelmesi beklenen yeni anayasa yapımında parlamenter sistemi ya da yarı başkanlık sistemini tercih etmesi halinde seçim sisteminin tek partili bir hükûmetin oluşumunu şansa bırakmayacak şekilde dizayn edilmiş olması gerekmektedir, keza Türkiye'nin başkanlık sistemini tercih etmesi halinde ise başkan ve parlamento üyelerinin seçiminin aynı anda yapılması ve seçim sisteminin başkanın partisinin parlamento çoğunluğunu sağlayabilmesine imkan verecek şekilde tasarlanmış olması gerekmektedir. Elbette seçim sisteminin Türkiye'nin %10 gibi çok yüksek olan ve adaletsiz sonuçlar doğrudan ülke seçim barajından kurtulmasını sağlayacak şekilde ve iktidara alternatif oluşturacak güçlü bir ana muhalefet partisinin varlığına zemin hazırlayacak şekilde reforme edilmesi de demokrasimizin güçlenmesi bakımından son derece önemlidir.

Dolayısıyla Türkiye'nin tercih edeceği seçim sistemi, üç özelliğe sahip olmalıdır. Bunlar;

- 1- Parlamenter sistem veya yarı başkanlık sisteminin tercih edilmesi halinde seçim sonrasında tek partili güçlü bir iktidarın oluşumu kesinlik arz etmelidir, başkanlık sisteminin tercih edilmesi halinde ise başkanın partisinin parlamentoda çoğunluğu yakalayabilmesine imkan vermelidir.
- 2- Diğer muhalefet partilerine göre daha güçlü bir ana muhalefet partisinin oluşumuna zemin hazırlamalıdır.
- 2- Ülke seçim barajı sembolik bir seviyede tutularak küçük partilerin de parlamentoda temsiline fırsat verilmelidir.

Önereceğimiz *iki turlu, iki listeli seçim sistemi* bu üç özelliğe de sahip olduğu iddiasındadır. İki turlu, iki listeli seçim sisteminin özelliklerini maddeler halinde sıralayacak olursak;

- 1- Seçimler her halükarda iki turlu yapılıdır. Yani klasik iki turlu seçim sistemlerinin aksine birinci turun sonucu ne olursa olsun ikinci tur mutlak surette yapılıdır.
- 2- Birinci turda ve ikinci turda seçilecek milletvekili sayıları birbirine eşittir. Örneğin 550 milletvekili seçilecekse birinci turda 275 milletvekili, ikinci turda 275 milletvekili seçilir. Bu aynı zamanda bir seçim çevresinden seçilecek milletvekillerinin yarısının birinci turda, diğer yarısının ikinci turda seçileceği anlamına da gelir.

3- Birinci tura, seçime katılma yeterliliğine sahip bütün siyasi partiler katılır. İkinci tura ise birinci turda en yüksek oyu alan iki parti katılır. Bununla birlikte siyasi partilerin ikinci turda ortak listelerle katılmalarının önüne geçebilmek ya da en azından gizli pazarlıkların yapılmasını engellemek için partilerin birinci ve ikinci turda gösterecekleri aday listelerini birinci turdan önce aynı zamana denk gelecek şekilde Yüksek Seçim Kurulu'na sunma zorunlulukları bulunmaktadır. Partiler tarafından Yüksek Seçim Kurulu'na sunulacak milletvekili aday listelerinin birbirinden farklı olması da mecburidir. Yani siyasi partiler ortak aday gösteremezler. Keza siyasi partilerin her iki listesindeki adaylarının da birbirlerinden farklı olması zorunludur.

4- Birinci turda ülke seçim barajı %1 olup nispi temsil (d'Hondt yöntemi²) seçim sistemi uygulanır.

5- İkinci tura, birinci turda en yüksek oyu alan ilk iki parti katılır. İkinci tura katılan iki partiden yüksek oyu alan parti hem ikinci turun hem de seçimin galibi sayılır.

Kural: İkinci turun galibi olan parti, kural olarak ikinci turda seçilecek tüm milletvekilliklerini kazanır.

İstisna: İkinci turun galibi olan partinin her iki turda toplamda kazanacağı milletvekili sayısı, toplam seçilecek milletvekili sayısının %55 oranından az, ikinci turda alacağı oy yüzdesi oranından fazla olamaz. Bu istisna gerçekleşir ve ikinci turun galibi olan partinin ikinci turda seçilecek milletvekilliklerinin hepsini kanamaması durumu ortaya çıkarsa bu milletvekilliklerini (*artan milletvekillikleri*) ikinci turun mağlubu olan parti kazanır.

İstisnanın istisnası: İkinci turun galibi olan partinin ikinci turda çıkaracağı milletvekili sayısı, her halükarda ikinci turda aldığı oy oranından az olamaz.

ÖRNEK 1 :

Birinci tur; İlk turda toplam seçilecek milletvekili sayısı; 275

Ülke seçim barajı: %1

Seçim sistemi: Nispi Temsil (d'Hondt yöntemi) Seçim sistemi

1. Tur Sonucu

PARTİLER	OY ORANLARI	KAZANILAN MV. SAYISI
-----------------	--------------------	---------------------------------

² *d'Hondt yöntemi*, seçime katılan partilerin ve bağımsız adayların isimleri alt alta yazılır ve aldıkları geçerli oy sayıları da karşlarına yazılır. Partilerin oy oranları önce bire, sonra ikiye, sonra üçe... bölünür. Bu bölme işlemine o seçim çevresinin toplam çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşıncaya kadar devam edilir. Elde edilen paylar ile bağımsız adayların aldıkları oylar ayırım yapılmaksızın en büyükten küçüğe doğru sıralanır. Seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısı kadar bu payların sahibi olan partilere ve bağımsız adaylara sayıların büyüklük sırasına göre milletvekillikleri tahsis edilir.

TÜRKİYE İÇİN YENİ BİR SEÇİM SİSTEMİ ÖNERİSİ

A Partisi	%36	115
B Partisi	%28	72
C Partisi	%22	45
D Partisi	%7	24
E Partisi	%4	11
F Partisi	%2	5
G Partisi	%1	3

Görüldüğü üzere iki turlu, iki listeli seçim sisteminde, birinci turda %1 ülke seçim barajını geçen tüm siyasi partiler seçim çevresi/çevrelerinde başarılı olmaları halinde parlamentoya milletvekili gönderebilmektedir.

İlk turda, A ve B partileri en yüksek oy oranına sahip oldukları için ikinci tura katılmaya hak kazanırlar.

ÖRNEK 1-(Alternatif A- 2. Tur Sonucu)

PARTİLER	OY ORANLARI	1. TUR (MV. S.)	2. TUR (MV. S.)
A Partisi	%65	115	242
B Partisi	%35	72	33

Kural olarak ikinci turun galibi olan A Partisi'nin ikinci turda seçilecek olan tüm milletvekilliklerini kazanması gerekirdi. Yani A Partisi'nin ikinci turda seçilecek olan 275 milletvekilliğini de kazanması gerekirdi. Ancak bu kuralı “güçlü bir istisna” gölgelemektedir. Çünkü A Partisi'nin ikinci turda oyların %65'ini almasından ötürü A Partisi'nin 1. ve 2. turda toplam çıkaracağı milletvekili sayısı, toplam seçilecek milletvekili sayısının %65 oranından fazla olamaz. Yani A Partisi'nin 1. ve 2. turda toplam çıkaracağı milletvekili sayısı, 357 (550.(65/100)) milletvekilinden fazla olamaz. A Partisi 1. turda 115 milletvekili çıkarmıştı. Bu demek oluyor ki A Partisi'nin 2. turda çıkaracağı milletvekili sayısı $357-115=242$ 'dir. Bu durumda $275-242=33$ artan milletvekili söz konusudur. Artan milletvekilliklerini ise ikinci turun mağlubu olan B Partisi kazanır. Sonuç olarak,

A Partisi toplamda, $115+242=357$ milletvekili kazanır.

B Partisi toplamda, $72+33=105$ milletvekili kazanır.

ÖRNEK 1-(Alternatif B- 2. Tur Sonucu)

PARTİLER	OY ORANLARI	1. TUR (MV. S.)	2. TUR (MV. S.)
A Partisi	%52	115	188
B Partisi	%48	72	87

Hatırlanacağı üzere ikinci turun galibi olan A Partisi'nin birinci ve ikinci turda kazanacağı toplam milletvekili sayısı her iki turda toplam seçilecek milletvekili sayısının %55 oranından az, ikinci turda alacağı oy yüzdesi oranından fazla olamaz. Bu nedenle A Partisi'nin 1. ve 2. turda çıkaracağı toplam milletvekili sayısı 303 ($550 \cdot (55/100)$) milletvekilidir. A Partisi 1. turda 115 milletvekili çıkarmıştı. Bu demek oluyor ki A Partisi'nin 2. turda çıkaracağı milletvekili sayısı $303 - 115 = 188$ 'dir. Bu durumda $275 - 188 = 87$ artan milletvekili söz konusudur. Artan milletvekilliklerini ise ikinci turun mağlubu olan B Partisi kazanır. Sonuç olarak,

A Partisi toplamda, $115 + 188 = 303$ milletvekili kazanır.

B Partisi toplamda, $72 + 87 = 159$ milletvekili kazanır.

ÖRNEK 1-(Alternatif C- 2. Tur Sonucu)

PARTİLER	OY ORANLARI	1. TUR (MV. S.)	2. TUR (MV. S.)
A Partisi	%42	115	28
B Partisi	%58	72	247

İkinci turun galibi olan B Partisi'nin birinci ve ikinci turda kazanacağı toplam milletvekili sayısı her iki turda toplam seçilecek milletvekili sayısının %55 oranından az, ikinci turda alacağı oy yüzdesi oranından fazla olamaz. Bu nedenle B Partisi'nin 1. ve 2. turda çıkaracağı toplam milletvekili sayısı 319 ($550 \cdot (58/100)$) milletvekilidir. B Partisi 1. turda 72 milletvekili çıkarmıştı. Bu demek oluyor ki B Partisi'nin 2. turda çıkaracağı milletvekili sayısı $319 - 72 = 247$ 'dir. Bu durumda $275 - 247 = 28$ artan milletvekili söz konusudur. Artan milletvekilliklerini ise ikinci turun mağlubu olan A Partisi kazanır. Sonuç olarak,

B Partisi toplamda, $72 + 247 = 319$ milletvekili kazanır.

A Partisi toplamda, $115 + 28 = 143$ milletvekili kazanır.

ÖRNEK 2:

Birinci tur; İlk turda toplam seçilecek milletvekili sayısı; 275

Ülke seçim barajı: %1

Seçim sistemi: Nispi Temsil (d'Hondt yöntemi) Seçim sistemi

1. Tur Sonucu

PARTİLER	OY ORANLARI	KAZANILAN MV. SAYISI
A Partisi	%46	142
B Partisi	%24	65
C Partisi	%16	32
D Partisi	%6	16
E Partisi	%4	9
F Partisi	%3	8
G Partisi	%1	3

İlk turda, A ve B partileri en yüksek oy oranına sahip oldukları için ikinci tura katılmaya hak kazanırlar.

ÖRNEK 2-(Alternatif A- 2. Tur Sonucu)

PARTİLER	OY ORANLARI	1. TUR (MV. S.)	2. TUR (MV. S.)
A Partisi	%68	142	232
B Partisi	%32	65	43

Kural olarak ikinci turun galibi olan A Partisi'nin ikinci turda seçilecek olan tüm milletvekilliklerini kazanması gerekirdi. Ancak A Partisi'nin ikinci turda oyların %68'ini almasından ötürü A Partisinin 1. ve 2. turda toplam çıkaracağı milletvekili sayısı, toplam seçilecek milletvekili sayısının %68 oranından fazla olamaz. Yani A Partisi'nin 1. ve 2. turda çıkaracağı toplam milletvekili sayısı, 374 (550.(68/100)) milletvekilinden fazla olamaz. A Partisi 1. turda 142 milletvekili çıkarmıştı. Bu demek oluyor ki A Partisi'nin 2. turda çıkaracağı milletvekili sayısı $374-142=232$ 'dir. Bu durumda $275-232=43$ artan milletvekili söz konusudur. Artan milletvekilliklerini ise ikinci turun mağlubu olan B Partisi kazanır. Sonuç olarak,

A Partisi toplamda, $142+232=374$ milletvekili kazanır.

B Partisi toplamda, $65+43=108$ milletvekili kazanır.

ÖRNEK 2-(Alternatif B- 2. Tur Sonucu)

PARTİLER	OY ORANLARI	1. TUR (MV. S.)	2. TUR (MV. S.)
A Partisi	%52	142	161
B Partisi	%48	65	114

İkinci turun galibi olan A Partisi'nin birinci ve ikinci turda kazanacağı toplam milletvekili sayısı her iki turda toplam seçilecek milletvekili sayısının %55 oranından az, ikinci turda alacağı oy yüzdesi oranından fazla olamaz. Bu nedenle A Partisi'nin 1. ve 2. turda çıkaracağı toplam milletvekili sayısı, 303 (550.(55/100)) milletvekilidir. A Partisi 1. turda 142 milletvekili çıkarmıştı. Bu demek oluyor ki A Partisi'nin 2. turda çıkaracağı milletvekili sayısı 303-142=161'dir. Bu durumda 275-161=114 artan milletvekili söz konusudur. Artan milletvekilliklerini ise ikinci turun mağlubu olan B Partisi kazanır. Sonuç olarak,

A Partisi toplamda, 142+161=303 milletvekili kazanır.

B Partisi toplamda, 65+114=179 milletvekili kazanır.

ÖRNEK 2-(Alternatif C- 2. Tur Sonucu)

PARTİLER	OY ORANLARI	1. TUR (MV. S.)	2. TUR (MV. S.)
A Partisi	%47	142	37
B Partisi	%53	65	238

İkinci turun galibi olan B Partisi'nin birinci ve ikinci turda kazanacağı toplam milletvekili sayısı her iki turda toplam seçilecek milletvekili sayısının %55 oranından az, ikinci turda alacağı oy yüzdesi oranından fazla olamaz. Bu nedenle B Partisi'nin 1. ve 2. turda çıkaracağı toplam milletvekili sayısı 303 (550.(55/100)) milletvekilidir. B Partisi 1. turda 65 milletvekili çıkarmıştı. Bu demek oluyor ki B Partisi'nin 2. turda çıkaracağı milletvekili sayısı 303-65=238'dir. Bu durumda 275-238=37 artan milletvekili söz konusudur. Artan milletvekilliklerini ise ikinci turun mağlubu olan A Partisi kazanır. Sonuç olarak,

B Partisi toplamda, 65+238=303 milletvekili kazanır.

A Partisi toplamda, 142+37=179 milletvekili kazanır.

ÖRNEK 3:

Birinci tur; İlk turda toplam seçilecek milletvekili sayısı; 275

Ülke seçim barajı: %1

Seçim sistemi: Nispi Temsil (d'Hondt yöntemi) Seçim sistemi

1. Tur Sonucu

PARTİLER	OY ORANLARI	KAZANILAN MV. SAYISI
A Partisi	%53	172
B Partisi	%21	55
C Partisi	%12	22
D Partisi	%6	12
E Partisi	%4	7
F Partisi	%3	5
G Partisi	%1	2

İlk turda, A ve B partileri en yüksek oy oranına sahip oldukları için ikinci tura katılmaya hak kazanırlar.

ÖRNEK 3-(Alternatif A- 2. Tur Sonucu)

PARTİLER	OY ORANLARI	1. TUR (MV. S.)	2. TUR (MV. S.)
A Partisi	%71	172	218
B Partisi	%29	55	57

Kural olarak ikinci turun galibi olan A Partisi'nin ikinci turda seçilecek olan tüm milletvekilliklerini kazanması gerekirdi. Ancak A Partisi'nin ikinci turda oyların %71'ini almasından ötürü A Partisinin 1. ve 2. turda toplam çıkaracağı milletvekili sayısı, toplam seçilecek milletvekili sayısının %71 oranından fazla olamaz. Yani A Partisi'nin 1. ve 2. turda çıkaracağı toplam milletvekili sayısı 390 (550.(71/100)) milletvekilinden fazla olamaz. A Partisi

1. turda 172 milletvekili çıkarmıştı. Bu demek oluyor ki A Partisi'nin 2. turda çıkaracağı milletvekili sayısı $390-172=218$ 'dir. Bu durumda $275-218=57$ artan milletvekili söz konusudur. Artan milletvekilliklerini ise ikinci turun mağlubu olan B Partisi kazanır. Sonuç olarak, A Partisi toplamda, $172+218=390$ milletvekili kazanır. B Partisi toplamda, $55+57=112$ milletvekili kazanır.

ÖRNEK 3-(Alternatif B- 2. Tur Sonucu)

PARTİLER	OY ORANLARI	1. TUR (MV. S.)	2. TUR (MV. S.)
A Partisi	%54	172	149
B Partisi	%46	55	126

İkinci turun galibi olan A Partisi'nin birinci ve ikinci turda kazanacağı toplam milletvekili sayısı her iki turda toplam seçilecek milletvekili sayısının %55 oranından az, ikinci turda alacağı oy yüzdesi oranından fazla olamaz. Bu nedenle A Partisi'nin 1. ve 2. turda çıkaracağı toplam milletvekili sayısı 303 ($550.(55/100)$) milletvekilidir. A Partisi 1. turda 172 milletvekili çıkarmıştı. Bu demek oluyor ki A Partisi'nin 2. turda çıkaracağı milletvekili sayısı $303-172=131$ 'dir. Ancak hatırlanacağı üzere istisnanın istisnası gereği ikinci turun galibi olan partinin ikinci turda kazanacağı milletvekili sayısı hiçbir zaman ikinci turda aldığı oy oranından düşük olamaz. Yani A Partisi'nin 2. turda kazanacağı milletvekili sayısı 149 ($275.(54/100)$) milletvekillinden az olamaz. Bu durumda $275-149=126$ artan milletvekili söz konusudur. Artan milletvekilliklerini ise ikinci turun mağlubu olan B Partisi kazanır. Sonuç olarak,

A Partisi toplamda, $172+149=321$ milletvekili kazanır.

B Partisi toplamda, $55+126=181$ milletvekili kazanır.

ÖRNEK 3-(Alternatif C- 2. Tur Sonucu)

PARTİLER	OY ORANLARI	1. TUR (MV. S.)	2. TUR (MV. S.)
A Partisi	%46	172	27

B Partisi %54 55 248

İkinci turun galibi olan B Partisi'nin birinci ve ikinci turda kazanacağı toplam milletvekili sayısı her iki turda toplam seçilecek milletvekili sayısının %55 oranından az, ikinci turda alacağı oy yüzdesi oranından fazla olamaz. Bu nedenle B Partisi'nin 1. ve 2. turda çıkaracağı toplam milletvekili sayısı 303 (550.(55/100)) milletvekilidir. B Partisi 1. turda 55 milletvekili çıkarmıştı. Bu demek oluyor ki B Partisi'nin 2. turda çıkaracağı milletvekili sayısı $303-55=248$ 'dir. Bu durumda $275-248=27$ artan milletvekili söz konusudur. Artan milletvekilliklerini ise ikinci turun mağlubu olan A Partisi kazanır. Sonuç olarak,

B Partisi toplamda, $55+248=303$ milletvekili kazanır.

A Partisi toplamda, $172+27=199$ milletvekili kazanır.

ARTAN MİLLETVEKİLLİKLERİNİN DAĞILIMI

İkinci turda “artan milletvekillikleri” karşılaşılma ihtimali örneklerde de görüldüğü üzere çok güçlüdür. Böyle bir olasılığın gerçekleşmesi durumunda ikinci turun galibi ve mağlubu olan partinin kazanacağı milletvekilliklerini hangi seçim çevrelerinden olacağı sorusu akla gelecektir. Bunun için öncelikle ikinci turun mağlubu olan partinin seçim çevrelerindeki oy oranlarına bakılır. Başka bir ifade ile öncelikle ikinci turun mağlubu olan partinin kazandığı milletvekilliklerinin hangi seçim çevrelerinden olacağı tespit edilir, geri kalanlarını ise zaten ikinci turun galibi olan parti kazanacaktır. Elbette bu noktada seçim çevrelerinin büyüklüğü önem kazanmaktadır³.

a) “Dar Bölge” esasına göre şekillendirilmiş seçim çevrelerinde artan milletvekilliklerinin dağılımı

Seçim çevreleri dar bölge esasına göre şekillendirilmiş ise ikinci turun mağlubu olan partinin seçim çevrelerinde aldığı oy oranları büyükten küçüğe doğru sıralanır ve artan milletvekillikleri

³ Dar bölge seçim çevresi: Ülke, toplam seçilecek milletvekili sayısı kadar seçim çevresine bölünür. Örneğin TBMM'ye toplamda 550 milletvekili seçilecekse, Türkiye'nin 550 seçim çevresine bölünmesi gerekir. Çünkü dar bölge uygulamasında her seçim çevresinden sadece bir milletvekili seçilir.

Daraltılmış bölge seçim çevresi: Seçim çevrelerinin belli bir milletvekili sayısından fazla seçilemeyecek ölçüde düzenlenmesidir. Bununla birlikte daraltılmış bölge seçim çevresi ile kastedilen genellikle seçim çevrelerinin 4 veya 5 milletvekili sayısını geçmeyecek şekilde düzenlenmesidir.

Geniş bölge seçim çevresi: Seçim çevrelerinin büyüklüklerine göre farklı olmak kaydıyla birden fazla milletvekili seçilecek şekilde düzenlenmesidir.

kalmayınca kadar dağıtılır. Tüm seçim çevrelerine birer milletvekili dağıtılmasına rağmen hala artan milletvekili söz konusu ise başa dönülerek artan milletvekili kalmayınca kadar dağıtımına devam edilir.

b) “Daraltılmış Bölge” veya “Geniş Bölge” esasına göre şekillendirilmiş seçim çevrelerinde artan milletvekilliklerinin dağılımı

Seçim çevrelerinin daraltılmış bölge veya geniş bölge esasına göre şekillendirilmiş olması durumunda ikinci turun mağlubu olan parti için öncelikle “pozitif seçim çevreleri”, “negatif seçim çevreleri” ve “nötr seçim çevreleri” oluşturulur.

Pozitif seçim çevreleri; İkinci turun mağlubu olan partinin, geçerli oyların salt çoğunluğunu aldığı seçim çevreleridir. Başka bir ifade ile ikinci turun mağlubu olan partinin ikinci turda, ikinci turun galibi olan partiden daha fazla oy aldığı seçim çevreleridir. İkinci turun mağlubu olan partinin kazanacağı milletvekilliklerinin dağıtımını öncelikle bu seçim çevrelerinden başlanır. İkinci turun mağlubu olan partinin pozitif seçim çevrelerinde aldığı oy oranları büyükten küçüğe doğru sıralanır. Artan milletvekillikleri dağıtılmaya başlanır. Dağıtım tamamlandıktan sonra hala artan milletvekilliği varsa başa dönülür, bu işlem pozitif seçim çevrelerinin ikinci turda çift sayıda milletvekili çıkarması halinde yarısına kadar, tek sayıda milletvekili çıkarması halinde salt çoğunluğunu sağlayınca kadar devam eder. Yani bir pozitif seçim çevresi, ikinci turda 4 milletvekili çıkartacaksa artan milletvekili olduğu sürece ikinci turun mağlubu olan parti bu seçim çevresinden 2 milletvekili kazanır. Şayet bir pozitif seçim çevresi, ikinci turda 5 milletvekili çıkartacaksa artan milletvekili olduğu sürece ikinci turun mağlubu olan parti bu seçim çevresinden 3 milletvekili kazanır.

Nötr seçim çevreleri; İkinci turun mağlubu olan partinin geçerli oyların salt çoğunluğunun oyunu alamadığı, bununla birlikte 2 ve 3 milletvekili çıkartan seçim çevrelerinde geçerli oyların en az %25’inin oyunu aldığı, 4 ve daha fazla milletvekili çıkartan seçim çevrelerinde geçerli oyların en az %15’inin oyunu aldığı seçim çevreleridir.

İkinci turun mağlubu olan partinin, pozitif seçim çevrelerinde çıkarabileceği tüm milletvekilliklerini çıkarmasına rağmen hala artan milletvekilliği söz konusu olursa nötr seçim çevrelerinde aldığı oy oranları büyükten küçüğe doğru sıralanır ve artan milletvekillikleri kalmayınca kadar birer birer dağıtılır. Ancak ikinci turun mağlubu olan parti, 1 milletvekili çıkartan seçim çevrelerinde geçerli oyların salt çoğunluğunu alamamışsa bu milletvekilliğini kazanamaz. Yani 1 milletvekili çıkartacak seçim çevrelerinde ikinci turun galibi olan parti daha çok oy almışsa, o 1 milletvekilliğini ikinci turun galibi olan parti kazanır.

Hala artan milletvekilliği söz konusu olursa bu defa nötr seçim çevrelerinin olduğu listeye pozitif seçim çevreleri de eklenir. Ancak oluşacak yeni seçim çevreleri listesinden iki ve üç milletvekili çıkartan seçim çevreleri çıkarılır ve yine oy oranları büyükten küçüğe doğru sıralanır ve dağıtım işlemine başlanır. Hala artan milletvekilliği söz konusu olursa listeden bu defa dört ve beş milletvekili çıkartan seçim çevreleri çıkartılır ve yeniden oy oranları büyükten küçüğe doğru sıralanır ve dağıtım işlemine yeniden başlanır. Hala artan milletvekilliği söz konusu olursa listeden bu defa altı ve yedi milletvekili çıkartan seçim çevreleri listeden çıkartılır ve yeniden oy

oranları büyükten küçüğe doğru sıralanır ve dağıtım işlemine yeniden başlanır. Hala artan milletvekilliği söz konusu olursa listeden bu defa sekiz ve dokuz milletvekili çıkartan seçim çevreleri listeden çıkartılır ve yeniden oy oranları büyükten küçüğe doğru sıralanır ve dağıtım işlemine yeniden başlanır. Hala artan milletvekilliği söz konusu olursa listeden bu defa on ve on bir milletvekili çıkartan seçim çevreleri listeden çıkartılır ve yeniden oy oranları büyükten küçüğe doğru sıralanır ve dağıtım işlemine yeniden başlanır. Hala artan milletvekilliği söz konusu olursa listeden bu defa on iki ve on üç milletvekili çıkartan seçim çevreleri listeden çıkartılır ve yeniden oy oranları büyükten küçüğe doğru sıralanır ve dağıtım işlemine yeniden başlanır. Hala artan milletvekilliği söz konusu olursa bu defa işlem tersten başlayarak tekrarlanır.

Negatif seçim çevreleri; İkinci turun mağlubu olan partinin, *kural olarak* milletvekili çıkaramayacağı seçim çevrelerini ifade eder. İkinci turun mağlubu olan parti, kural olarak 2 ve 3 milletvekili çıkartan seçim çevrelerinde geçerli oyların %25'inden az oy alması durumunda, 4 ve daha fazla milletvekili çıkartan seçim çevrelerinde geçerli oyların %15'inden az oy alması durumunda, bu seçim çevrelerinden milletvekilliği kazanamaz.

İkinci turun mağlubu olan partinin pozitif seçim seçim çevrelerinde ve nötr seçim seçim çevrelerinde çıkarabileceği tüm milletvekilliklerini çıkarmasına rağmen hala artan milletvekilliği söz konusu olursa ikinci turun mağlubu olan partinin tüm seçim çevrelerinde aldığı oy yüzdeleri büyükten küçüğe doğru sıralanır ve artan milletvekillikleri kalmayıncaya kadar dağıtılmaya başlanır. İşte bu durumda ikinci turun mağlubu olan partinin negatif seçim çevrelerinde milletvekili çıkarma ihtimali ortaya çıkar. Ancak negatif seçim çevreleri listenin alt sıralarında olacağı için bu oldukça düşük bir ihtimaldir.

İKİ TURLU, İKİ LİSTELİ SEÇİM SİSTEMİNE GETİRİLEBİLECEK OLASI ELEŞTİRİLER VE SAVUNMALAR;

1. Eleştiri; İki turlu, iki listeli seçim sisteminde, ikinci tura, birinci tura katılan iki partinin katılması, seçmenlere iki partiden birisinin dayatılması anlamına gelmez mi? Kendi partisinin ikinci tura katılmadığını gören seçmen, bu durumda ikinci tura ilgi göstermeyebilir. Böyle bir ihtimalin gerçekleşmesi halinde meşruiyet sorunu ortaya çıkmaz mı?

Savunma; “Parlamentar sistem” veya “yarı başkanlık sistemi” ile yönetilen ülkelerde koalisyon ve azınlık hükümetlerinin ülkeye verdiği zararlardan bıkan seçmenin zaman zaman gönlünden geçen partiye değil de kendi dünya görüşüne yakın büyük partilerden birisine oyunu verdiği bilinen ve sık karşılaşılan bir gerçektir. İki turlu, iki listeli seçim sistemi sayesinde, seçim sonrasında güçlü, tek partili iktidarın çıkacağından emin olan seçmen, birinci turda gönlünden geçen partiye gözü kapalı oyunu verebilecektir. İkinci turda ise kendisine yakın bulunduğu partiye oyunu verecektir. Üstelik seçmen, koalisyon hükümetlerine fırsat veren bir seçim sisteminde

partisinin hangi partiyle koalisyon kuracağını bilme ve tayin etme hakkından yoksundur. Buna karşın iki turlu, iki listeli seçim sisteminde ülkeyi kimin yöneteceğini belirleyen parti liderleri değil seçmenlerin kendileridir. Şayet seçimler kısa aralıklarla değil örneğin 5 yıl gibi makul uzunlukta aralıklarla yapılırsa seçmenin ikinci tura kayıtsız kalma ihtimali azalacaktır. Bununla birlikte iddialı partiler, ikinci turu dikkate alarak daha geniş bir seçmen kitlesine hitap etmek durumunda kalacak, daha kapsayıcı, bütünleştirici bir politika izleyeceklerdir. Bu durum ise seçmenin ikinci tura katılacak partilerden birisini kendisine yakın hissetme ihtimalini arttırmaktadır. Nitekim iki turlu, iki listeli seçim sistemi, “*parlamentar sistem*” veya “*yarı başkanlık sistemi*” ile yönetilen ülkelerde birinci turda, temsilde adaleti sağlama amacını güderken ikinci turda “arkasında pamuk ipliğine bağlı olmayan güçlü bir parlamento çoğunluğunun olduğu” tek partili hükümetin ortaya çıkmasını hedefler. Örneğin parlamento toplamda 550 milletvekili girecekse ikinci turun galibi olan parti 550 milletvekilinden en az 303'üne (550.(55/100)) sahip olacaktır. 550 milletvekilinden oluşan bir parlamentonun salt çoğunluğunun 276 milletvekili olduğu göz önüne alınırsa *parlamentar sistemde ve yarı başkanlık sisteminde* 303 milletvekiline sahip olan bir iktidar partisinin arkasında güçlü bir parlamento çoğunluğunun olacağı ortadadır. Keza iki turlu, iki listeli seçim sistemi, *başkanlık sistemi ile yönetilen ülkelerde ise* başkanın partisinin parlamentoda salt çoğunluğu sağlayabilmesine fırsat tanımaktadır. Çünkü başkanlık sisteminde başkanın ülkeyi etkin bir şekilde yönetebilmesi için istediği kanunları (*bilhassa bütçe kanunu*) parlamentodan geçirtebilmesi gerekir. Başka bir ifade ile başkanlık sisteminden beklenen istikrarlı yönetim için başkanın partisinin parlamentoda salt çoğunluğa sahip olması elzemdir. Türkiye'deki parti yapılanmalarının ideolojik, etnik ve mezhepsel olması nedeniyle Türkiye'nin dört partili bir sisteme (AK Parti, MHP, CHP, HDP) doğru kaydığı gerçeği dikkate alınır (Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi Türkiye'de iki partili bir parlamento aritmetiğinin ortaya çıkmayacağı) Türkiye'nin başkanlık sistemine geçmesi halinde başkanın seçimi ile parlamento üyelerinin seçimi aynı anda yapılırsa dahi başkanın partisinin parlamentoda salt çoğunluğu yakalamasının zor olacağı yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle uzlaşma kültürünün arzu edilen olgunluğa erişmediği ve kamplaşmaların yaşandığı ülkemizde hükümet sistemi olarak başkanlık sisteminin kabul edilmesi halinde başkanın partisinin parlamentoda salt çoğunluğa sahip olması hayati öneme sahiptir. Sonuç olarak iki turlu, iki listeli seçim sistemi demokratik hükümet sistemlerinin hepsinde de başarılı sonuçlar verecek, hatta Türkiye'nin karakteristik özellikleri dikkate alındığında tercih edilecek hükümet sisteminin başarılı olmasında kilit rol oynayacak nitelikte bir seçim sistemi önerisidir. Oysa çoğunluk seçim sistemleri de dâhil olmak üzere hiçbir seçim sistemi, seçimler sonrasında bir partinin parlamentoda salt çoğunluğa sahip olmasını güvence altına almaz. Üstelik ülkemizde hâlihazırda uygulanan %10 ülke barajlı, nispi temsil seçim sistemi, hem temsilde adaleti sağlamaktan hem de yönetimde istikrarı garanti altına almaktan çok uzak bir seçim sistemidir. Unutulmamalıdır ki fırsatlarıyla birlikte tehditlerini de önümüze sunan ülkemizin değerli jeopolitik konumu nedeniyle “sürdürülebilir istikrar” ve “yönetilebilir demokrasi” ülkemiz için fevkalade kıymetlidir.

2. Eleştiri; İki turlu, iki listeli seçim sisteminde, birinci turda temsilde adalet sağlansa da ikinci turda temsilde adalet ilkesine gölge düşürecek sonuçlarla karşılaşılabilir.

Savunma; Ne yazık ki insan zekâsı hem temsilde adaleti hem de yönetimde istikrarı mutlak surette garanti altına alacak bir seçim sistemi icat etmekte başarılı olamamıştır. Bununla birlikte kaliteli bir seçim sisteminden beklenen “*parlamentar sistem*” veya “*yarı başkanlık sistemi*” ile yönetilen ülkelerde ülkenin tek partili, güçlü bir hükümetle yönetilmesini garanti altına alması,

TÜRKİYE İÇİN YENİ BİR SEÇİM SİSTEMİ ÖNERİSİ

“başkanlık sistemi” ile yönetilen ülkelerde ise başkanın istediği kanunları çıkartma noktasında ikna olmaya açık bir parlamentonun ortaya çıkmasına zemin hazırlamasıdır. Buna ilaveten kaliteli bir seçim sisteminden beklenen her siyasi görüşün mümkün mertebe parlamentoda temsil edilmesine imkan tanınması, dolayısıyla siyasi partilerin parlamentoya girişlerini kolaylaştırmasıdır. Çünkü önemli olan muhalefet partilerinin çok sayıda milletvekiliyle parlamentoda temsil edilmesi değil grup kurabilecek sayıda milletvekiliyle temsil edilmesidir. Bununla birlikte 1982 Anayasası'na göre bir siyasi partinin parlamentoda grup kurabilmesi için en az 20 milletvekiline sahip olması gerekmektedir. Elbette 1982 Anayasası'nı hazırlayanlar tarafından parlamentoda grup kurma sayısının bu kadar yüksek tutulmasının nedeni siyasi istikrarın bozulacağı endişesidir. İki turlu, iki listeli seçim sistemi, “parlamentar sistem” veya “yarı başkanlık sistemi” ile yönetilen ülkelerde tek partili, güçlü iktidar konusunda kendisine güvenen bir seçim sistemi olduğu için iki turlu, iki listeli seçim sisteminin kabulü halinde parlamentoda grup kurabilmesi için gerekli olan milletvekili sayısı rahatlıkla 10 milletvekiline düşürülebilir.

3. Eleştiri: İki turlu, iki listeli seçim sistemi, “parlamentar sistem” veya “yarı başkanlık sistemi” ile yönetilen ülkelerde seçimler sonrasında tek partili iktidarın oluşumunu garanti altına aldığı iddia etmektedir. Bununla birlikte partiler ikinci tura ortak listeyle katılmaları halinde koalisyon hükümetlerine kapı aralanmayacak mıdır?

Savunma: İki turlu, iki listeli seçim sistemi, partilerin ikinci tura ortak liste ile girmelerini önleme amacıyla birinci ve ikinci turda gösterecekleri adayları aynı anda Yüksek Seçim Kurulu'na sunmasını öngörür. Elbette ikinci tura katılamayacağını tahmin eden küçük partiler, ikinci tura katılması olası partilerle pazarlık yaparak kendi adaylarını ikinci turdaki listelerde gösterilmesi şartıyla bu partilere destek sözü verebilirler. Bu nedenle “parlamentar sistem” veya “yarı başkanlık sistemi” ile yönetilen ülkelerde iki turlu, iki listeli seçim sisteminin kabulü halinde hükümet üyelerinin aynı partiye mensup olması ve hükümetin göreve başlarken parlamentonun salt çoğunluğunun güvenoyunu alması, bu şekilde bir ay içinde hükümet kurulamıyorsa derhal erken seçime gidilmesi kuralı getirilebilir. İki turlu, iki listeli seçim sisteminin öz güveninin bu kadar yüksek olmasının nedeni erken seçim sonrasında tek partili bir iktidarın ortaya çıkacağından emin olmasından kaynaklanmaktadır.

4. Eleştiri: İki turlu, iki listeli seçim sisteminde her halükarda seçimlerin iki turlu yapılması seçim maliyetlerini arttırmaz mı?

Savunma: Ekonomik büyümenin ön şartı bağımsız ve tarafsız bir yargı erkinin varlığı ile siyasi istikrardır. Siyasi ve ekonomik istikrarsızlığın ülkemize verdiği maddi zarar ile seçimlerin iki turlu yapılmasından kaynaklanan maddi zarar kıyaslandığında iki turlu, iki listeli seçim sisteminin seçim maliyetlerini arttıracaklarını ileri sürerek tenkit etmenin abesle iştigal olacağı ortadadır.